

31. akviziční seminář SDRUK 2025

9. – 10. října 2025 v Havlíčkově Brodě

Celostátní akviziční seminář, na němž se jednou za dva roky setkávají akviziční pracovníci všech typů knihoven, bývá významným zdrojem informací o současném dění a nových trendech v oblasti doplňování knihovních fondů. Tématem letošního ročníku bylo téma „Akvizice a antikvariáty“. Za hostující Krajskou knihovnu Vysočiny přivítala účastníky ředitelka Ing. Jitka Hladíková, která zároveň ve jménu ředitelky Podzimního veletrhu PhDr. Markéty Hejkalové akvizitery pozvala na 35. ročník této akce. Za Sekci pro akvizici SDRUK, jejíž předsedou je Mgr. Daniel Bechný, ředitel Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje, se moderování akce ujala Mgr. Anděla Prchlíková, vedoucí oddělení doplňování a zpracování knihovního fondu Studijní a vědecké knihovny Plzeňského kraje.

Program:

Využití antikvariátů a internetových platforem pro akvizici knihovního fondu

Jaroslav Kostecký, Uměleckoprůmyslové museum v Praze (UPM)

Ředitel Knihovny UPM nejprve představil Uměleckoprůmyslové museum v Praze, které v českém i mezinárodním kontextu shromažďuje, zpracovává a uchovává minulost a současnost uměleckého řemesla, užitého umění a designu. Knihovna UPM byla založena spolu s Uměleckoprůmyslovým museem v Praze v roce 1885. Od svého otevření v roce 1887 je veřejně přístupná. V současnosti má fond (cca 200 tisíc svazků) tematicky korespondující s oborovým zaměřením muzea: specializovaný fond monografií a periodik, zahraniční akvizice (70. a 80. léta 20. st.), příručkový fond, zvláštní fond, aukční a výstavní katalogy.

Spolu s kolegyněmi Šárkou Bláhovou a Marií Filipcovou antikvariáty samozřejmě používají k doplnění deziderat a jako informační zdroje. Pan Kostecký doporučil platformu Můj antikvariát, nezávislý specializovaný vyhledávač, který se snaží prohledávat české antikvariáty s nabídkou na internetu. Knihy se zde neprodávají, ale odkazuje se na antikvariáty. Pan Kostecký jako zajímavost uvedl příklady konkrétních deziderát, která sehnali nebo i doted' poptávají v antikvariátech. Například tak získali periodikum EVA, Časopis moderní ženy z let 1928–1929 nebo Rozhledy fotografa amatéra z roku 1928. Přiblížil také dobře fungující praxi akvizice z ostatních platforem jako jsou Knihobot, eBay a Amazon. Z vlastní zkušenosti doporučil preferovat u zahraničních dodavatelů národní

platformy s dodáním ze zemí EU, což je méně komplikované, bez cla a s nižším nebo žádným poštovním.

Online nákupy s antikvariáty v KÚK

Denisa Szaffnerová, Knihovna Ústeckého kraje, p. o. (KÚK)

Paní Szaffnerová si připravila příspěvek o online nákupech v antikvariátech, které praktikují v Oddělení doplňování a zpracování fondu KÚK. Na úvod zmínila aktuality z této krajské knihovny, krátce představila nového pana ředitele Ing. Michala Satrapu (jmenován od 1. 11. 2024) a upozornila na letošní oslavy 80 let knihovny, kdy v průběhu celého roku probíhají v rámci tohoto výročí nejrůznější akce.

Antikvariáty využívají odjakživa. Dle starých prezentací z Akvizičních seminářů bylo vidět, že i v roce 2008 řadili antikvariáty mezi tradiční zdroje získávání a zjišťování literatury, především té regionální. V antikvariátech se v té době nakupovalo s knihou v ruce a jezdilo se především do Prahy na osobní návštěvy. Maximálně se online vyhledalo. V současnosti se nákupy antikvariátních (starých či regionálních knih) zvažují i s ohledem na rozsáhlou digitalizaci všech knihoven. Díla, která by dříve i z regionálního zájmu pořídili, tak nemusí kupovat.

Dnes nakupují v antikvariátech, především online a v akvizici tím pokrývají náhrady za ztracené knihy, vyměňují žádané opotřebované knihy, získávají tak nedobytná dezideráta, někdy i novinky, které zmeškali v distribuci, náhrady za poškozené knížky. Na poškozené knížky mají jako jedna z mála knihoven vlastní knihárnu, kde si spoustu věcí opraví sami. V poslední době spolupracují s knihárnou a u rozbitých knih, kde zbývá už jen knihu velmi oříznout a svázat do krabičky více částí, což není moc uživatelsky přívětivé a hezké, se pokouší sehnat a nahradit z antikvariátu.

Jako první online platforma pro nákup byl zmíněn Knihobot. Je to novější typ antikvariátu, nejen prodejce opotřebovaných knih. Má své výhody i pro toho, kdo chce své knihy prodat. V KÚK ho upřednostňují pro jeho široký výběr a pohodlný nákup. Je možná platba předem s QR kódem. Ekonomické oddělení KÚK nemá problém s platbami předem. Faktura přijde hned po přijetí platby. Na stránkách Knihobotu je viditelný stav knihy, a vždy to odpovídá. Není problém s výměnou, když dojde třeba k poničení zásilky cestou. Využívají i Hlídacího psa na dezideráta, takže s Knihobodem mají jenom dobrou spolupráci a každým rokem se zvyšuje počet svazků získaných přes tento obchod. Letos již přes 200 svazků. Další online antikvariát, který používají, je antikvariát Avion z Liberce. Tento antikvariát také nabízí

přívětivý e shop a úplně nejlepší možnost platby na fakturu, která dokonce přijde v den objednávky na email, takže nemusí proběhnout platba předem. Dalším podobným typem partnera, kterého využívají k nakupování jsou Reknihy. Reknihy používali nejdříve sporadicky, takže tam ani nezakládali účet a o fakturu vždy žádali. Po založení konta je vynikající spolupráce, po platbě předem je naprosto luxusně k dispozici faktura.

Samozřejmě využívají mnoho dalších antikvariátů. V poslední době to je AB antikvariát Brno, Antikvariát Shiory, Antikvariát Pod svícnem a Antikvariát Česko. Hlavně kupují tam, kde vyjdou vstříc a je rychlé jednání ohledně faktury. Dále se přednášející v rámci tohoto tématu zaměřila na klasické dodavatele, kteří ale už také třeba nabízejí opotřebované knížky. Například Martinus (s Knihovrátkem) a Megaknihy nabízejí antikvariátní knihy. Pak je jiný typ obchodníka, který nabízí knihy s defekty (např. Knihy Dobrovský a Dobré knihy.cz).

Na úplný závěr byly shrnuty výhody a nevýhody online nákupu z antikvariátu. Antikvariáty jsou výhodné v tom, že často nabízejí knihy, které už nejsou v běžné distribuci i za nižší ceny. Dále byl zdůrazněn ekologický přínos cirkulace knih, rychlá online dostupnost, možnost výběru z více zdrojů a nabídka speciálních titulů nebo sběratelských kusů. Nevýhodou může být nekonzistence údajů o knize, neúplné informace o jejím stavu, omezená dostupnost většího množství kusů, doprava a logistika většího objemu knih. Některé antikvariáty nejsou schopny fakturační nebo institucionální podpory. V KÚK se zaměřují na antikvariátní e-shopy, které knihovně vycházejí vstříc.

Antikvariát – nová cesta akvizice v KVKL

Monika Kozáková Pospíšilová, Michaela Šourková; Krajská vědecká knihovna v Liberci, p. o. (KVKL)

Prezentaci společně připravily pracovnice Oddělení akvizice Knihovny Liberec a obě postupně přednesly svou část příspěvku. Na úvod představily tuto jedinou veřejnou knihovnu v Liberci s fondem 1 453 797 (k 12/2025) svazků jako informační, vzdělávací a setkávací centrum. Ve 4 hlavních odděleních půjčují různé druhy dokumentů, především knihy české tištěné produkce, výběrově audioknihy, cizojazyčnou literaturu, e-knihy, čtečky, časopisy, deskové hry, RPG hry, brýle s VR.

V oddělení čtveřice akviziterek nakupuje téměř vše, co vyjde na českém knižním trhu. Na českém knižním trhu vyjde zhruba 15000 titulů ročně. V Liberci jich pokrývají celkem 7000,

což je v podstatě vše, co je k dostání u jejich hlavních distributorů (Euromedia, Kosmas, Albatros Media).

S příchodem nového vedení nabrala akvizice novou podobu v rozhodování o tom, jaké tituly nakoupit. Ke sledování knižního trhu a uspokojování potřeb hypotetického budoucího čtenáře byla v akvizici zaměřena pozornost také směrem dovnitř do jejich organizace, do jednotlivých oddělení a ke kolegům. Ukázalo se totiž, že právě kolegové u pultu a rozvoj této interní spolupráce jsou velmi důležitým zdrojem podnětů a informací o tom, jaké tituly ve fondu vůbec nejsou, které jsou opotřebené, ztracené a přitom žádané, v běžné distribuci nesehnatelné. Dosud byla s antikvariáty spolupráce minimální a vyvstala potřeba zahájení spolupráce ve větším měřítku k zajištění titulů chybějících ve fondu, starých a poškozených titulů, i k posílení počtu titulů.

Začalo oslovování antikvariátů, mapování a budování sítě antikvariátů. Byla navázána spolupráce s 18 antikvariáty, ochotných splnit specifické podmínky jako je platba na fakturu, 30denní splatnost, možnost opravy případných chyb a bezproblémová komunikace. Byl poskytnut aktuální přehled „ochotných antikvariátů“ po celé republice a uvedeno, co se ve spolupráci daří a co ne. Vzhledem ke striktním podmínkám ekonomického oddělení ohledně faktur nemohou zatím bohužel využít online platformy jako Reknihy, Knihobot, Restorio. Jejich vize do budoucna je snažit se hledat i nadále cestu, jak začít spolupracovat s těmito antikvariáty a rozšiřovat svou síť spolupracujících antikvariátů.

V další části tematicky navázala kolegyně akvizitérka (s vlastními zkušenostmi s prací v antikvariátech). Nejprve se pozastavila nad typologií antikvariátů. V posledních deseti letech se antikvariáty výrazně přesouvají do online prostředí. Většina z nich provozuje vlastní e-shopy, některé velmi propracované, jiné bohužel zastaralé, což je nevýhoda jak pro webové vyhledávače, tak pro zákazníky. Menší antikvariáty obvykle fungují s malým týmem, ale s vysokou odborností. Zaměstnanci jsou vzdělaní nejen v oblasti knižní kultury, ale často i v umění, grafice, hudebninách či starožitnostech. Tyto antikvariáty získávají knihy nejčastěji odkupem větších knižních celků, pozůstalostí nebo přímo od čtenářů, kteří je přinesou do kamenných prodejen.

V posledních pěti letech se objevila konkurence v podobě velkých antikvariátů s korporátním charakterem, např. Knihobot, Antikvariát Avion nebo Restorio. Tyto firmy přesunuly nabídku téměř výhradně online, kamenné prodejny slouží spíše jako výdejní místa. Mají propracované weby, e-shopy a zaměstnávají desítky brigádníků, kteří denně

doplňují novou nabídku. Budují také značku udržitelnosti pod hesly typu „Vracíme knihy zpět do oběhu“ nebo „Dáváme knihám nový život“. Velké antikvariáty poskytují i službu výkupu online. Zákazník může nabídnout knihy prostřednictvím fotografie, antikvariát vyhodnotí zájem a v případě kladné odpovědi zajistí kurýra. Platba probíhá buď při převzetí, nebo až po prodeji knih. Podmínky (výše částky, procenta) jsou individuální. Tento model vytváří konkurenci nejen malým antikvariátům, ale i knihkupcům a nakladatelům, protože se takto dostávají do oběhu i poměrně nové tituly.

Možnosti spolupráce s knihovnami zahrnují především nákup dokumentů do fondu, ale některé antikvariáty jsou ochotny vykoupit i odpisové nabídky knih z knihoven. Zájem bývá zejména o oborové knihovny nebo tituly s technickým zaměřením. Velmi poptávané jsou například prvorepublikové knihy o řemeslech, kuchařky či publikace o dopravních prostředcích. Tyto knihy se na internetu prodávají i za několik tisíc korun, přičemž knihovní razítka či čipy u nich obvykle nevadí. U běžné beletrie tyto insignie však mohou snížit cenu až o 30 %. Velké antikvariáty používají sofistikované systémy pro tvorbu cen. Ty sbírají data z minulých prodejů na portálech typu Aukro, z jiných antikvariátů i od nakladatelů. Algoritmus pak stanoví „ideální“ cenu. Pokud je kniha nedostupná, může být cena výrazně navýšena (není tu regulace). V posledních letech se objevuje i nešvar na aukčních portálech, kde prodejci nabízejí běžně dostupnou beletrii za přemrštěné částky. Proto je vhodné před nákupem drahé knihy ověřit cenu u nakladatelů, knihkupců či jiných antikvariátů. Kromě zmíněných velkých hráčů existují i portály, kde knihy nabízejí fyzické osoby i antikvariáty. Tyto platformy (Můj Antikvariát, Trh knih) rozšiřují možnosti nákupu i pro knihovny.

Antikvariát a knihovny

David Veselý, 1. Podzemní antikvariát

1. Podzemní antikvariát v historickém centru Prahy v suterénu domu číslo 22 v Hybernské ulici je místem, kde se setkávají milovníci a sběratelé kvalitní literatury, grafiky a výtvarného umění. V obchodě pracuje 7 pracovníků. Tento specializovaný obchod má dlouholetou tradici v získávání, uchování a prodeji vzácných knih, grafických listů, plakátů a obrazů. Vykupují a prodávají beletrii, poezii, odbornou literaturu a další cenné tisky. Jejich galerie nabízí široký sortiment uměleckých děl, od klasických litografií až po autorské suchotisky.

Pan Veselý, který v antikvariátu pracuje již přes 16 let, si připravil příjemnou fotoprezentaci a během svého povídání o antikvariátu přiblížil historii jeho budování. V listopadu

antikvariát oslavil 18. výročí svého založení. Antikvariát byl vybudován doslova od základů. Když začínali, dům byl v dezolátním stavu, dlouhá léta chátral a původní prostor byl jen špinavý sklep plný odpadků. Antikvariát se kromě knih zaměřuje také na výtvarné umění, zejména na grafiku a práce na papíře. Prodej grafik patří k antikvariátům od jejich vzniku, ale dnes se mu aktivně věnuje jen několik málo podniků, v Praze jsou pouze čtyři. V celé ČR je zhruba 200 antikvariátů, takže konkurence není velká. Důvodem je, že grafika nemá čárový kód ani titulní list, podle kterého by se dala automatizovat cenotvorba. Vyžaduje znalost autorů, technik a schopnost odborného posouzení. Možná i proto tento antikvariát zůstává malý, ale ekonomicky stabilní.

Spolupráce antikvariátu s knihovnami sahá až k samotným začátkům. Prvním partnerem byla Městská knihovna v Praze, konkrétně Oddělení vzácných tisků. Antikvariát nabízí velkou sbírku bibliofilů a sběratelských limitovaných edic. V počátcích zakladatel dokonce prodal většinu své soukromé knihovny, aby podnik mohl fungovat. Postupně antikvariát navázal spolupráci s Národní knihovnou, libereckou knihovnou, knihovnami Akademie věd, Univerzitou Karlovou, Olomoucí i specializovanými institucemi, jako je knihovna Institut umění – Divadelní ústav. Spolupráce s knihovnami je přátelská a bezproblémová. Antikvariát faktury vystavuje dle přání, poštovné jednotné bez ohledu na velikost zásilky. Knihovnám nabízí knihy, které unikly distribuci nebo jsou dnes nedostupné. Staré svazky, které se v běžných knihkupectvích už nedají sehnat. Tituly, o jejichž existenci knihovny často ani nevědí. Obchod spolupracuje s vydavateli bibliofilů, jejichž knihy se do distribuce vůbec nedostávají. Zprostředkovávají nákupy ze zahraničí nebo od soukromníků. Uskutečňují barterové obchody, například s Národní galerií.

Za posledních 15 let se naceňování knih výrazně proměnilo. Dříve rozhodovaly znalosti antikváře, dnes hrají roli algoritmy a online data. Bohužel se rozšířila mylná úvaha „když to nikdo nemá, musí to být vzácné“, což vede k umělému navyšování cen. Velké online platformy využívají sofistikované systémy a vedou tzv. holandské aukce. 1. Podzemní antikvariát se snaží zůstat férový. Když mu někdo nabídne zajímavou knihu, zaplatí a doufá, že ji prodá alespoň s minimálním ziskem.

Propojení Rekni s knihovnami

Tereza Větrovcová, Reknihy, s.r.o.

Na předchozí prezentaci a diskusi k tématu klasických antikvariátů vs. nové „antikvariátní“ platformy příhodně navázala paní Větrovcová, Junior Product & Partnership Manager z Reknihy. Představila jejich vznikem i personálně mladé udržitelné knihkupectví, kde kladou důraz na cirkulární ekonomiku a vracení knih zpět do oběhu.

Nabízejí dvě služby: nákup a prodej knih. Nákup zahrnuje především tituly z druhé ruky, tedy knihy, které již někdo vlastnil a rozhodl se je předat dál. Nabízí však i nové tituly. Mezi hlavní přednosti patří dostupná cena, pohodlný nákup a garance kvality. Každá kniha prochází pečlivou kontrolou, ověřuje se, zda není poškozená, chybějící, plesnivá či jinak znehodnocená. Teprve poté je zařazena do nabídky. Prodej probíhá prostřednictvím webového rozhraní, kde si zákazník může knihy jednoduše objednat. Čtenář, který knihy do systému vložil, získává provizi ve výši 50 %. Proces je jednoduchý, na webu se vyplní formulář s kontaktními údaji a fotografií knih, aby bylo možné identifikovat tituly a jejich stav. Knihy lze následně zaslat zdarma prostřednictvím zásilkových služeb nebo osobně předat. Po prodeji knih je provize připsána na účet uživatele, který ji může využít buď k dalšímu nákupu, nebo převést na bankovní účet. Díky těmto službám bylo již umístěno do nových domovů více než 835 000 knih. Čtenářská komunita Reknih čítá přes 250 000 uživatelů. Přibližně 40 % zákazníků využívá obě služby, nákup i prodej.

Propojení s knihovnami se daří. V posledních měsících firma navázala komunikaci s několika knihovnami z různých regionů ČR, aby zjistila jejich potřeby a nabídla vhodné řešení. Nejčastější oblastí spolupráce je doplnění knihovního fondu, zejména u titulů, které se při výpůjčkách opotřebují nebo ztratí. V nabídce lze vyhledat chybějící knihy a zakoupit je, včetně specifických či vzácných titulů, které se k organizaci dostávají z domácích knihoven. Nabídka zahrnuje široké spektrum žánrů, od odborné literatury přes beletrii až po učebnice, a to nejen v češtině, ale i v cizích jazycích. Každá kniha prochází kontrolou kvality. Garantují skvělý stav knih. V případě drobných vad je možné individuálně upravit cenu. Je možný nákup na fakturu. Případnou zálohovou fakturu ověří a bude konzultována ve firmě, chtějí knihovnám vyjít vstříc.

Další formou spolupráce je převzetí vyřazených knih z knihoven. Knihovny pravidelně vyřazují tituly, které již nemohou nabízet, ale na Reknihy mohou najít nové čtenáře. Proces je jednoduchý, knihovna zašle seznam knih, organizace ověří jejich stav a dostupnost,

a následně domluví dopravu. Knihovny si mohou na webu vytvořit vlastní profil, kde sledují prodeje zaslaných knih.

Na závěr paní Větrovcová potvrdila otevřenost společnosti Reknihy k dalším formám spolupráce s knihovnami. Firma je připravena reagovat na specifické požadavky knihoven, včetně správného vystavení faktur a požadované splatnosti. Věří v další rozvoj spolupráce a vyzývá knihovny k navázání kontaktu.

Lingea – prezentace edičních řad non-fiction literatury a spolupráce s knihovnami

David Jón, Lingea s.r.o.

Obchodní manažer firmy Lingea s.r.o. David Jón přijel na akviziční seminář představit především knižní tituly a koncepci nakladatelství Lingea. Lingea s.r.o. není pouze nakladatelství, ale jde také o technologickou firmu, která se věnuje vývoji jazykových aplikací a tvorbě vlastních jazykových titulů od r. 1997 a to jako softwarová firma, vydavatel knih a překladatelská agentura.

Základem vydavatelské činnosti jsou tradiční tituly z oblasti výuky cizích jazyků. Lingea je známá především svými slovníky, které vydává již 20 let, a také jako největší vydavatel turistických průvodců v České republice. Dalším pilířem produkce je poznávací literatura, která odpovídá filozofii společnosti – přinášet knihy umožňující poznání světa v různých kontextech. V rámci této koncepce Lingea uvádí na trh tituly pro dospělé i dětské čtenáře. David Jón představil čtyři hlavní ediční řady: non-fiction literatury:

Edice Atlasů: Název může působit zavádějícím dojmem, protože nejde pouze o mapové publikace. Atlasy kombinují kartografické zpracování s odbornými texty, které popisují historické události či osobnosti. Lingea nabízí tři typy atlasů: historické (zelené), geografické (modré) a atlasy týkající se globálních témat. Jedná se o překlady z francouzského nakladatelství, jejichž obsah vznikl ve spolupráci s evropskými akademiky. Publikace jsou určeny zejména učitelům a studentům středních a vysokých škol, obsahují kvalitní mapy a hutný odborný materiál vhodný pro studium či tvorbu referátů. Těžištěm jsou kvalitní mapy.

Edice Globální historie: Tato edice je novým počinem nakladatelství a zahrnuje syntetické pohledy na zásadní témata, jako je vývoj světa, antropologie či geopolitika. Tituly jsou psány populárně-naučným jazykem, aby byly přístupné širší veřejnosti. Pan Jón upozornil na aktuální novinku „Suroviny a ovoce“, která se věnuje problematice zdrojů v historickém i geopolitickém kontextu.

Edice Mýty a legendy: Série vzniká ve spolupráci s technologem Ondřejem Pivodou. Ilustrátorem je Vladimír Rimbala. Obsahuje sondy do kultur a historie národů, doplněné bohatým poznámkovým aparátem. Dosud bylo zpracováno šest etnických okruhů, další jsou plánovány na příští rok.

Edice Komiksů: Tato řada propojuje atraktivní formu komiksu s edukativním obsahem. Každý titul obsahuje příběh historické osobnosti či události, doplněný na závěr faktografickým shrnutím. Publikace jsou vytvářeny ve spolupráci s historiky, aby byla zachována odborná přesnost. Některé tituly obsahují i doplňkové materiály, jako jsou filmové tipy či odkazy na počítačové hry.

Lingea nabízí knihovnám několik způsobů, jak se seznámit s produkcí. Společnost disponuje vlastní distribucí a obchodními zástupci, kteří mohou knihy bezplatně přivést přímo do knihovny k prezentaci. Následný nákup je možný za zvýhodněných podmínek, běžně se poskytuje knihovnám sleva 38 % a nákup na fakturu. Na e-shopu www.lingea.cz je možná registrace.

Retrospektivní doplňování fondu knihovny

Anděla Prchlíková, Studijní a vědecká knihovna Plzeňského kraje (SVKPK)

Na akvizici z antikvariátů svou prezentaci zaměřila i vedoucí oddělení doplňování a zpracování knihovního fondu SVKPK. O staré knihy se zajímají kvůli doplňování Regionálního fondu, Historického fondu a řeší tak náhrady ztrát. SVKPK má povinnost budovat regionální fond, který zahrnuje publikace vydané na území Západočeského/Plzeňského kraje, díla o regionu obsahově, a i tvorbu osobností narozených nebo působících v tomto kraji.

Knihovna byla založena roku 1950, s vkladem fondů Městského historického muzea, konfiskovaných církevních a soukromých knihoven, knihoven plzeňských spolků a soukromých knihoven významných regionálních osobností. Z tohoto důvodu také doplňují regionální publikace vydané před rokem 1950, což je oblast jejich hlavního zájmu.

Knihovna využívá speciální finanční příspěvky od kraje určené na nákup historických fondů (které nemusí být nutně regionální) a spolupracuje s několika antikvariáty, například se jim dobře spolupracuje s Antikvariátem Ztichlá klika. Spolupráce s antikvariáty je nezbytná nejen pro doplňování historického fondu, ale také pro náhradu ztrát (například z právního vymáhání).

Kromě antikvariátů knihovna využívá zprostředkující platformy, například Trh knih, kde nakupují od fyzických osob, a postupují obdobně jako při nákupu od antikvariátů.

S fyzickými osobami uzavírají kupní smlouvy a tím řeší účetní doklady. Dalšími zdroji jsou dary a nabídky odepsaných knih z jiných knihoven, které však mají svá specifika.

Při doplňování regionálního fondu v akvizici spolupracují s kolegyněmi z regionální bibliografie. Vyhledávání potřebných titulů probíhá převážně online, kde se daří nalézt většinu požadovaných publikací, a pokud se titul nedaří najít, využívají se hlídací služby dostupnosti titulu. Velkou pomocí jsou platformy umožňující zadání požadavku na konkrétní titul, což výrazně zvyšuje šanci na jeho získání. Platba na fakturu je pro knihovnu vždy výhodná. Hodně spolupracují také s místními antikvariáty (např. Antikvariát Beneš a Antikvariát Černý pes). Tyto instituce poskytují profesionální přístup, doporučení titulů i flexibilní platební metody. Převážně díky antikvariátům získali v knihovně dílo Josefa Haise Týneckého (1885-1964).

Nevýhodou při online nákupech z antikvariátů je nemožnost osobně posoudit stav knihy, vyšší náklady na poštovné a komplikace při reklamacích. Velkým problémem je proměnlivost či spíš růst tržních cen žádaných antikvariátních titulů. Kolegyně upozornila na výrazné rozdíly v cenách titulů v závislosti na poptávce. Významnou výzvou pro akvizici je identifikace vydání, zejména u knih z přelomu 19. a 20. století, kde často chybí rok vydání. U některých regionálních autorů, jako je Oskar Baum nebo Václav Smil (rodák z Plzně), je nutné využívat zahraniční zdroje, protože autoři působili převážně mimo Českou republiku.

Regionální fond zahrnuje nejen publikace vztahující se k Západočeskému a dříve Plzeňskému kraji, ale částečně zasahuje i do Karlovarského kraje. Aktivně stále vyhledávají díla regionálních autorů, jako jsou Louis Křikava, Vilém Heckel, Marie Poppeová, Fráňa Velkoborský či Václav Valenta-Alfa.

Retrospektivní akvizice Národní knihovny ČR

Michal Záviška, Daniel Smetana; Národní knihovna ČR (NK ČR)

V souvislosti s hlavním tématem antikvariátů si kolegové Michal Záviška, ředitel Odboru doplňování fondu a Daniel Smetana, pracovník Oddělení doplňování domácích dokumentů z NK ČR připravili prezentaci o retrospektivním doplňování fondů v naší národní knihovně.

V NK ČR mají akvizici rozdělenou na zahraniční, domácí a periodika, samostatnou kapitolou je akvizice povinného výtisku. Při akvizici využívají všechny dostupné způsoby nabytí dokumentů, mezi které patří nákup, dar, výměna a povinný výtisk. Při akvizici se řídí

metodou Konspektu, která definuje profil NK ČR. Zvláštní pozornost je věnována povinným výtiskům, které jsou vydavatelé povinni ze zákona odevzdávat. Tyto výtisky tvoří základ fondu, avšak knihovna pořizuje i další exempláře nad rámec povinných výtisků, například pro studovny nebo jako záložní kopie.

Retrospektivní doplňování fondu spočívá v doplňování historických mezer ve fondu knihovny a zaměřuje se na tituly vydané v 19., 20. a 21. století, jež se z různých důvodů do fondu nedostaly. Například nebyly dodány jako povinný výtisk, byly zničeny, odcizeny nebo jinak ztraceny. Ve své databázi deziderát eviduje knihovna více než 37 000 chybějících titulů, přičemž některé z nich jsou potřeba ve více než jednom exempláři. Dle pana Závíšky retrospektivní akvizice začíná tam, kde končí primární knižní trh, tedy v okamžiku, kdy titul již nelze zakoupit u nakladatele nebo v běžné distribuční síti. Knihovna využívá různé nástroje a metody k retrospektivní akvizici a byly v příspěvku postupně rozebrány:

Internetové vyhledávače (Google) poskytují základní, ale často nepřesné hledání. Výsledek je zdlouhavý a často vede do slepých uliček. Efektivita je nízká. Specializovaný vyhledávač „Můj antikvariát“ byl představen jako nezávislý vyhledávač, který prohledává většinu českých antikvariátů. Výsledkem je rychlé a komplexní prohledání trhu s přímou cestou k nákupu, protože poskytuje přímé odkazy na e-shopy, umožňuje porovnávání cen a popisů. Některé antikvariáty uvádějí poznámky typu „NK nemá“, které knihovně pomáhají při vyhledávání. Nevýhodou je jejich chybovost, relevantnost je nižší než 50 %, a proto je nutné důkladné ověřování v katalogu NK ČR.

Přímé nabídky od antikvariátů jsou také využívány. Antikvariáty často zasílají e-mailové nabídky porovnané s katalogem NK ČR, což zajišťuje vysokou jistotu, že titul skutečně chybí. Vybraní partneři dokonce doplňují záznamy přímo do sdílené excelovské tabulky deziderát (především 1. Podzemní antikvariát).

Přímé nabídky od soukromých osob jsou pro nákupy využívány pouze výjimečně, a to v případě jedinečných výtisků. Soukromá osoba po dohodě kontaktuje ověřený antikvariát, který knihu ocení, odkoupí a nabídne NK ČR. V případě darů si snaží vybírat, nikoliv převzít celou sbírku.

Nabídkové seznamy knihoven (prezentované v konferenci „Akvizice“) jsou také zdrojem k získávání chybějících publikací. Většinou však nabízí značně „očtené“, více či méně poškozené exempláře. Ne vždy tyto seznamy obsahují všechny údaje potřebné k jednoznačné identifikaci. Dávají přednost nabídkám specializovaných knihoven, kde se

dají nalézt knihy v lepší kondici nebo publikace z místní produkce případně oboru.

S některými z nich mají dohodnuto přednostní zaslání nabídkových seznamů (dříve, než je zveřejní v konferenci). Některé knihovny aktivně ve svých odpisech vyhledávají knihy, které NK ČR chybí a ty nabízejí prostřednictvím emailu nebo je přímo přivezou.

Nové webové platformy pro sekundární trh jako Knihobot, Reknihy, Restorio jsou využívány okrajově. Problémem je nedostatečná kvalita metadat, která neumožňuje jednoznačnou identifikaci vydání, a také způsob platby, protože NK ČR preferuje úhradu na fakturu po fyzické kontrole knih. Knihovna nabídla těmto platformám možnost využívat její metadata a jednala o darování neprodejných knih či umístění sběrných boxů ve svých prostorách. V roce 2025 se podařilo získat platební kartu pro online platby, což otevírá cestu k širší spolupráci.

V souhrnu retrospektivního nákupu české produkce pro NK ČR za rok 2024 zaznělo, že bylo tímto způsobem realizováno 54 objednávek, v jejichž rámci bylo získáno 14 140 knih za celkovou částku 1,3 milionu korun.

Na závěr bylo uvedeno, že Národní knihovna ČR při akvizicích spoléhá na dlouhodobě ověřené partnery a buduje vzájemnou důvěru. Rozsah akvizic je primárně dán finančním rozpočtem, nikoli dostupností zdrojů. Retrospektivní akvizice je klíčová pro zachování národního kulturního dědictví a vyžaduje kombinaci tradičních metod, moderních technologií a partnerské spolupráce.

Soudní spor o vydání povinných výtisků

Michal Závíška, Národní knihovna ČR

Na žádost z knihovnických řad si kolega Závíška připravil aktuální informace a podrobnosti o stavu soudního sporu ohledně odevzdávání povinných výtisků (PV) nakladatelstvím Teapot. Vzhledem k citlivé povaze věci a probíhajícímu řízení byly informace sděleny ústně, bez doprovodné prezentace. NK ČR, společně s MZK a VKOL vedou paralelně soudní spory o nedodané PV ve dvou jednotlivých žalobách. Společnost Teapot, která se specializuje na vydávání bibliofilů, tedy výpravných a často velmi drahých knih v malých nákladech, se této zákonné povinnosti vzepřela s odvoláním na specifickou právní argumentaci.

Nakladatelství a knihkupectví Teapot založil v roce 1990 pod názvem Bonaventura český nakladatel Vladimír Beneš, od roku 2013 nese název Teapot, přičemž Bonaventura zůstal

názvem profilové velké edice závažných titulů české provenience. Vedle ní vydává nakladatelství formátem menší edici Teacup.

Spor, který NK ČR vede, je právně složitý a jeho výsledek může mít zásadní dopad na výklad zákona a praxi v oblasti vymáhání povinných výtisků. Vzhledem k procesnímu právu, které umožňuje oběma stranám odvolání proti rozhodnutí, se očekává, že judikát Nejvyššího soudu bude zásadní. Je tedy pravděpodobné, že na definitivní výsledek si odborná veřejnost bude muset ještě počkat.

Poznámka: Článek o aktuálním vývoji sporu vedeného MZK a VKOL byl publikován v deníku Hospodářské noviny dne 10. listopadu 2025. Je v něm uvedeno, že soudce Obvodního soudu pro Prahu 7, Pavel Punčochář, rozhodl, navzdory svému původnímu vyjádření, že nakladatelství mají nadále povinnost odevzdávat knihovnám povinné výtisky všech vydaných publikací, včetně těch, jejichž cena dosahuje desítek tisíc korun.*

Novinky v systémech NK ČR pro akvizici

Michal Záviška, Martin Žížala, Ludmila Štěpánková, Eva Knollová; Národní knihovna ČR

Seznámení s novinkami v systémech (nejen) pro akvizici si pro přítomné připravil tým NK ČR. Prezentoval pan Záviška a věnoval se čtyřem hlavním tématům, jimiž jsou: systém PEP a ZEP pro příjem elektronických publikací, dobrovolné odevzdávání elektronických publikací, legislativní návrh tzv. Trojnovela a projekt Registr českých knih (ReČeK).

V ČR stejně jako ve světě stoupá množství publikací vydaných v elektronické podobě. Některé publikace vycházejí pouze v elektronické verzi a již u nich není dostupná žádná tištěná kopie, zejména odborná literatura a periodika, ale i audioknihy. V době konání semináře bylo evidováno celkem 166 852 záznamů ohlášených online e-knih, 236 záznamů ohlášených e-hudebnin a 667 ohlášených e-audioknih. Neznáme přesné číslo publikací, které vyšly pouze v elektronické podobě. Odevzdávání publikací v elektronické podobě není v ČR doposud legislativně ukotveno, ač je Národní knihovna na příjem a zpracování elektronických publikací připravena systémy PEP (Příjem Externí Produkce) a ZEP (Zpracování Externí Produkce). Po ověření formátu el. publikace v systému ZEP by nastalo zpracování el. publikace v knihovním systému, uložení el. publikace v dlouhodobém uložišti a následně zpřístupnění el. publikace v Národní digitální knihovně.

* POKORNÝ, Marek. Soud změnil názor, knihovny mají dostávat i jedinečná díla. *Hospodářské noviny*. 2025, roč. 2025, č. 218. ISSN 0862-9587.

Po schválení Trojnovely by systémy PEP ZEP nahradily současné dobrovolné odevzdávání publikací. Trojnovela neřeší retrospektivní odevzdání dokumentů vyšlých v elektronické podobě před platností zákona. Pro uchování bohemikálního kulturního a informačního dědictví pro budoucí generace je nutné zajištění archivace dokumentů v elektronické podobě také vydaných před účinností zákona. Dobrovolné odevzdávání dokumentů v elektronické podobě je prozatím jedinou možnou cestou. Smluvní zajištění dobrovolného příjmu elektronických publikací ze strany NK ČR je jednoduché, stačí aby si jakýkoliv vydavatel e-knih (i knihovna) napsal do NK ČR o návrh smlouvy, podepsal ji a po zřízení přístupů do PEP, začal dobrovolně dodávat. Smlouva obsahuje závazek vydavatele poskytovat publikace a potvrzení, že má majetková práva. NK se zavazuje dokument uložit a zpřístupnit pouze na zabezpečených terminálech. Je možné provést konverzi formátu pro dlouhodobé uchování, přičemž přijímány budou pouze formáty PDF/A a EPUB. Dobrovolné zaslání elektronického výtisku nenahrazuje povinnost dodat tištěný povinný výtisk.

Návrh tzv. trojnovely byl předložen již v letech 2012, 2016, 2019 a 2023, ale dosud nebyl projednán. Ministerstvo kultury připravuje podklady pro legislativní plán vlády v příštím volebním období a trojnovela bude opět předložena do Poslanecké sněmovny ČR. Jde o vládní návrh novely knihovního zákona, zákona o neperiodických publikacích a tiskového zákona. Novela řeší nejen elektronický povinný výtisk, ale i problematiku webového archivu.

Dalším tématem byl projekt Registr českých knih (ReČeK), který NK ČR ve spolupráci se Svazem českých knihkupců a nakladatelů vyvíjí od roku 2023. Cílem je vytvořit společnou platformu pro sdílení knižních metadat mezi nakladateli, knihkupci, distributory, e-shopy, knihovnami a národními agenturami.

Projekt předpokládá využití mezinárodních nakladatelských standardů: komunikační formát ONIX a věcné třídění Thema a využití mezinárodních knihovních standardů: formát MARC21, výhledově BIBFRAME. V registru bude možné spravovat profil nakladatele, žádat o přidělení ISBN/ISMN a přebírat záznamy.

Dosud byly vyvinuty moduly Uživatelé a Nakladatelé, ve vývoji jsou moduly Agentura a Povinné výtisky. Modul ISSN vzniká ve spolupráci s Národní technickou knihovnou. Do budoucna se počítá s modulem Evidence periodik MK ČR, s modulem pro nabídky vyřazených publikací, pro příjem elektronických publikací a pro nákup publikací. Časový

harmonogram počítá s testováním prvních modulů v roce 2025 a spuštěním testovacího provozu v roce 2026.

Na závěr přednášející znovu požádal knihovny o spolupráci při dobrovolném odevzdávání elektronických publikací, podpoře legislativních změn trojnovely a zapojení do projektu ReČeK.

Zápis ze dne 20. 11. 2025 zpracovala Bc. Denisa Szaffnerová (KÚK)